

die op zijn beurt zelf ook weer als schepper optreedt, omdat hij engelen van lager orde schiep, die onder hem stonden. Deze geest, Lucifer, heeft dus een eigenaardige positie; aan den ééne kant is hij verwant aan God en trekt naar Hem, gelijk het maaksel door zijn Maker wordt aangetrokken, maar aan den anderen kant heft hij ook over tot de wereld, die immers ook ten deele aan hem als scheppenden geest haar ontstaan dankt en waarin de geesten van lagere orde optreden als bemiddelaars van het leven. Nu staat in dezen gedachten-gang de hemel min of meer dualistisch tegenover de aarde, in den hemel, waar de oorsprong van Lucifer is, daar is de oneindigheid, de eeuwigheid, de absolute harmonie, de zuivere harmonie, doch de lagere wereld daar beneden, waar toch Lucifer ook heen-getrokken wordt, daar is de eindigheid, de tijdelijke beperktheid, de betrekkelijkheid, de disharmonie in veel opzichten. En dit is nu de val van Lucifer geweest, en zijn diepst bederf: langzamerhand gaat hij met den rug naar God en met het gelaat naar de betrekkelijke, stoffelijke, eindige wereld staan. Zoolang hij nu goed en zuiver staat, erkent hij in God zijn oorsprong, en geeft Hem de volle maat in de aandacht, die op God gespannen staat. Maar langzamerhand, ongemerkt schier, en dus zonder eenig acuut revolutionair optreden, maar in een achteruitgang langs lijnen van geleidelijkheid, — langzamerhand, zeg ik, neemt de eindige wereld Lucifers geest gevangen, ze boeit hem; hij zoekt het nu in de stoffelijke, lagere dingen, zoekt de levenskracht in zichzelf en in wat schepsel is en valt zoo terug tot een bestaan van onvolmaaktheid.

Ieder begrijpt, dat dit verhaal van den zondeval heel wat anders is dan ons in den bijbel wordt geleerd. Hier is de val niet, zooals in den Bijbel, een dadelijke opstand, hier wordt niet als bij Vondel en Milton de groote trom geroerd ter wille van Satans acuten opstand, die den hemel dreunen doet van kriegsrumoer. Neen, zonde is hier accentverlegging, klemtoonverplaatsing. GOD heeft eerst den klemtoon, later krijgt de stof, de wereld, de eindigheid hem.

In Goethe's denken is dus gelijk we hier opmerken: de tweedheid erkend van hemel en aarde, God en wereld, Schepper en schepsel. De bijbel erkent en predikt óók, dat die twee in wezen van elkander onderscheiden zijn. Die tweedheids-gedachte komt trouwens reeds aanstonds uit in den tweevoudigen engelenzang; dien de bijbel meldt. De eerste zang der engelen is gezongen in den aanvang, de tweede in het keerpunt der tijden; in den scheppingsochtend de eerste, in den herscheppingsnacht van Bethlehem-Efrata de tweede. Welnu, reeds in het eerste lied der engelen is de twee-deeling; hun lied zegt eerst: heilig, heilig, heilig is de Heere der heerschers (en dat is de blik naar boven); en gaat daarna verder met: de gansche aarde is van Zijn heerlijkheid vol (en dat is het gezicht op hetgeen beneden is). Niet anders is het in den engelenzang, die in Christus' nacht aangeheven wordt: Gode is heerlijkheid in de hoogste hemelen (naar boven gezien) en (nu naar beneden gezien) op aarde is vrede onder de menschen des welbehagens. Nog eens: zoowel Goethe als bijbel erkennen dus tot op zekere hoogte de twee-deeling.

Maar er is toch verschil tusschen die twee. Voor den bijbel kan er geen sprake van zijn, dat tusschen hetgeen boven en beneden is, in den zuiveren staat der dingen, in een niet-gevallen wereld, een zekere tegenstelling, hoe gering dan ook, zou bestaan. Men moet niet den hemel loslaten, als men de aarde wil liefhebben, noch ook de eeuwigheid uit het oog verliezen, als men op wat eindig en tijdelijk is, ziel en zinnen zetten wil. Zoo zegt Goethe het wel, maar de bijbel niet. Want de aarde mag dan, met al wat stoffelijk en tijdelijk is, in wezen ONDERscheiden zijn van God, den Oneindige; dit neemt toch niet weg, dat ze allerminst gescheiden, laat staan aan elkander vijandig zijn; de gansche aarde is vol van „ZIJN heerlijkheid”. God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed. Wie de aarde dus loslaat, of negeert, doet God onrecht, want op de aarde staat Zijn merkteken. Zijn eigendomsrecht drukt er den stempel op van Zijn heerlijkheid. Als dan ook in het bijbelsch verhaal de val van den duivel en de macht der zonde geteekend wordt, dan is de val niet: den hemel loslaten ter wille van de aarde, maar: zoowel in hemel als op aarde GOD tegenstaan. De zonde is bij Goethe: zoo erg niet; de val is geen opstandigheid. Want bij hem is de val een verschuiving van den klemtoon, die eerst op den hemel, later op de aarde valt. Maar als ik een zin uitspreek, dan mag ik het accent verleggen, van voren naar achteren, en dan mag die accentverlegging aan den volzin, dien ik telkens op andere wijze uitspreek, een andere wending geven. — Ik laat den heelen zin toch staan, ik ruk hem niet uit elkaar, ik ga er niet tegen in. Accentverlegging moduleert den zin, maar vervloekt hem niet; klemtoonverplaatsing varieert het thema van den zin, maar verloochent het niet. En dat is nu Goethe's begrip, gelijk het in Mefisto uitgewerkt en dramatisch voorgesteld wordt. Eerst Gods oneindigheid den klemtoon geven; daarna op de eindige wereld het accent doen vallen —

ziedaar, o mensch, de val, de zondeval. Maar neen, — zoo valt hier de bijbel in de rede, — zóó is het niet. Als daarin de val ópging, dan zou de koraal van den hemel, die naar boven en naar beneden den blik der serafijnen richt (zie boven in den duibelen engelenzang) niet verloochend, niet tegengesproken, maar alleen eenigszins gevarieerd, gewijzigd zijn. Maar die koraal des hemels is toch door Satan geheel vervloekt. Hij werpt zijn volk er tegen in. De zonde was niet liefde voor de aarde, niet liefde voor de stof, niet een trekken naar hetgeen beneden was — want deze dingen, wel verre van goddeloos te zijn, hooren bij den dienst van God, die immers ook in de stof, de eindige wereld, die zeer goed is in Genesis 1, Zich verheerlijken wil. Neen, de zonde was, dat Satan zoowel, in wat boven als in hetgeen beneden is, Gods naam verloochenen. Zijn eigendomsrecht verteden. Zijn schoonheidsmerk uitwissen wil. Goethes beschouwing predikt een Lucifer, die zegt: laat God den bemel maar, geef mij maar de aarde (helaas moet men erkennen, dat hier en daar nog wel eens kanselwerk, ook van gereformeerden, deze goetheaansche oratorie den zondaar in den mond legt). Maar de Satan van den bijbel is wat anders: hij wil niet met God deelen, op zulke conditie, dat God den hemel houden mag en hij de aarde. Neen. Hij wil zoowel in hemel als op aarde God verloochenen en ontleeren en al zijn werk Hem ontnemen. De koraal der engelen Gods wordt niet gevarieerd; ook niet wordt van zijn tweedelig motief één regel overgehouden (de heerlijke aarde) en de andere regel vergeten (de schoone hemel); maar het is veel en veel ernstiger: Satan weet in zijn val den heelen koraal, hij kent hem met volle bewustheid, hij weet, dat die twee deelen bij elkaar hooren, houdt ze ook bij elkaar, maar wil dan ook dien psalm des hemels geheel ZICHZELF doen zingen. Hij wil zoowel in eindige als oneindige verhoudingen, zoowel in hemel als op aarde, zichzelf de eer toekennen, die God bezit. Hij laat de compositie staan wat de grond-verdeeling betreft; alleen maar: van boven en van beneden moet de lofzang nu klinken hem ter eer.

Dat is de bijbelsche leer van den zondeval. Satan en Mefisto kunnen, als men het zoo ziet, geen verbond sluiten, zelfs niet in heider aanvang.

3. Inderdaad, men voelt het nu vanzelf wel: hier is een andere wereldbeschouwing; een ander begrip van zonde en kwaad; en dus ook een ander begrip van verlossing en van evangelie. Want mijn verlossingsleer hangt immers altijd op het nauwst samen met mijn prediking van ellende?

Goethe heeft een ander begrip van zonde. Gelijk Lucifer „viel”, toen hij den blik van den oneindigen, harmonischen God afrok en naar de eindige, lagergeordende dingen zich liet overbuigen, zoo is zonde dus: alles, wat onzen geestelijken groei belemmert. Zonde is hier niet een gif, dat in uw leven wroet en den dood brengt, maar een al te eng keurslijf, dat de vrije ontwikkeling tegenhoudt, den groei verhindert. Zonde is niet een andere compositie, die dan zich aandienen zou tegenover den prachtige, zuiver in stijl gehouden, psalm van hemelsche engelen, maar zonde is, nu ja, een dissonant, een wan-klaank. Maar meer ook niet. Een dissonant is wel niet precies naar de strenge harmonieeler, Houdt zulk een onzuiver accoord maar een paar minuten lang aan op een harmonium, en ge gaat er van griezelen. Maar laat een prachtig componist nu eens in zijn muziek een dissonant aanbrengen, een accoord, dat eigenlijk, los van het geheel, onzuiver zou wezen, het hindert toch niet. Want hij neemt den dissonant op in het geheel van zijn compositie; het valsche accoord gaat in vlug tempo voorbij, het gaat in elk geval altijd voorbij; het is nooit anders dan als onderdeel in het geheel te zien; en dan ook zeer wel te verdragen. Ja, het geeft zelfs een eigenaardige bekoring; want door een valsche accoord aan te durven, wordt straks de rust en de harmonie van het slotaccoord te prachtiger „aangevoeld”. Zoo is nu ook de zonde in den Faust, de zonde gelijk Mefisto ze aanpredikt. Wat Mefisto wil, nu ja, het is niet naar de regelen van de kunst. Boetprekers kunnen er wel kwaad genoeg in vinden. Wie eraan toegeeft, belemmert zijn geest, zijn vrijen menschelijken geest, in de ontplooiing van zijn krachten, hij houdt hem tegen in zijn opvaart tot de goddelijke hoogten. En dat is jammer. Maar — SCHULD is nog wat anders. Het kan veel kwaad doen, en veel moeis bederven, als men het valsche accoord niet gauw en goed genoeg met meesterlijk talent tot een voorbijgaand moment weet te maken; want och, wie nog wat broddelt op de piano, die houdt een dissonant haast altijd veel langer aan, dan behoort; en dan klinkt het alles erg valsche en leelijk. Maar laat men hem aandurven, dien dissonant; en laat de vrije mensch de teugels vieren en aandurven het leven, ook waar het uit den stijl der strenge tucht valt en met alle harmonieeler schijnt te spotten; met wat talent en zelfbeheersching komt men wel weer er boven op: de dissonant krijgt straks zijn eigen plaats wel, vooral als voorbijgaand onderdeel van een toch tot rust komend muziekstuk. En wie het kwade aandurft, die is, om te beginnen, interessant: een paar kromgegroeide boomen, al zijn ze niet in stijl, breken toch aardig de

schoonheid van den Haaremmerhout, die zoo vreeselijk netjes is. En, behalve interessant, is hij ook op weg naar de innerlijke vrijmaking. Want een dissonant streeft naar eigen oplossing; hij heeft den koraal behouden, en wie hem speelt, voelt vanzelf, dat er iets „wringt”, hij wordt zich bewust, dat er iets niet in orde is; hij wordt wakker, en als hij een beetje op de dingen ingaat, en zijn dissonant eens goed aankijkt, dan heeft hij straks nog veel beter begrepen wat de strenge harmonieeler eigenlijk is, wat zij wil en hoe men soms er tegen in overtreding kan zijn op een allersmakelijkste manier, en, — ook zeer aristocratisch. Alzoo is het met den zondaar ook. Zoolang Mefisto met hem flaneert over de vlakke, het mefistofelische kwaad breekt niet, verblindt niet en vermoordt niet. Het komt alles wel weer terecht. Faust komt terecht, en Gretchen, die door hem verleid is, komt ook terecht; en tenslotte moet Mefisto toch het spel verliezen en de goede engelen haden alle zielen wel thuis. Wie Mefisto aanhoort en laat begaan, wordt wakker. Mefisto is ten slotte niet zoo heel verwerpt, want hij prikkelt ons tot nadenken, gelijk een paradox, een dissonant ons ook wel even schrikken, maar later met meer bewustheid verder redeneeren of — pianospelen doet. De zonde maakt de diepere bewustheid vrij, prikkelt tot zelf-analyse, ontketent krachten, die wel eens den kosmischen strijd tusschen hooger en lager strevende geesten in ons eigen kleine wereldje overplanten, en dan schokkend kunnen zijn, — maar — het komt alles toch wel weer goed.

Men moet de zonde niet zoo heel erg aankijken, en niet zoo heel veel kwaad leggen in den naam „Satan”. Zeg hij niet zelf, dat zijn darter spel nu niet al te veel zware termen vraagt van grimmige zedeprekers? Hoor hem maar eens:

.... met de dooden

wist ik mijn leven lang geen raad.

Ik zie het allerliefst een rozerood gelaat.

Voor lijken was ik nimmer thuis;

Mij gaat het als het katje met de muis.

Zonde is spel; de kat speelt met de muis; dat klinkt een beetje vriendelijker en gematigder dan wat ergens in den bijbel staat van een brieschenden leeuw, zoekende wien hij zou kunnen verslinden. Laat die kat begaan in haar spel; zij wordt straks vanzelf verzadigd van haar eigen kuren en na een poosje gaat de kat genoeglijk spinnen; al te groote darterheid komt wel vanzelf tot rust. Zoo is ook de teugelooze levensdrang; perk hem niet te veel in, dwing hem vooral niet van boven af. Mefisto zal niet voor de eenwigheid kunnen beschadigen.

Hoe ver staat hier de humanist Goethe tegenover den calvinist, als deze in zijn bijbel smit op den naam van Satan.

Laat ons trachten, het verschil, dat reeds aangeduid werd, scherp te stellen.

K. S.

Naschrift. Enkele lezers vragen mij, de beperking, die ik verleden week in uitzicht stelde, niet al te zeer te handhaven. Er aan uitkomen kan ik niet, maar om te beginnen zal ik deze week de „Grepn uit de H. S.” laten vervallen, om voor dit onderwerp wat meer ruimte te winnen zonder schade voor den verderen inhoud van dit nummer.

K. S.

KERKELIJK LEVEN.

Prof. Haitjema's egaal kerkbegrip.

II.

Krachts Prof. Haitjema's egaal kerkbegrip is de kerk een „preekkerk”.

Daarom verwijt hij aan de Asser Synode, dat zij „het Schriftgezag niet (heeft) gepropageerd”, door het Schriftgezag te „preken”.

Ook decreteert hij: „Tusschen de belijdenis van het Schriftgezag en de prediking des Evangelies ligt voor de Asser Synode een geweldige kloof. Van het innig verband tusschen de belijdenis van het Schriftgezag en de heilswaarheid, die in de prediking des Woords moet worden uitgedragen, bleek te Assen bitter weinig”.

En later herhaalt hij nog eens: „Voorwaar, groot was de kloof tusschen de idee van het Schriftgezag en de prediking des Woords op de Asser Synode”. Het is duidelijk, dat hier de volgeling van Barth aan het woord is.

Barth meent heel zijn roeping te kunnen omschrijven door het woord: openbaringsgetuige. Prof. Haitjema stemt met hem in.

Al wat christen is moet getuigen, preken. Ieder geloovige persoonlijk moet preken. De kerk in haar geheel moet preken. De Synode moet preken. De domines moeten preken. De kosters moeten preken. Alles, alles moet preken.

Nu zien wij het goede element, dat hierin schuilt, niet over het hoofd.

De geloovigen hebben behalve een priesterlijk en een koninklijk ook een profetisch ambt.

Zij moeten Christus' naam met warmte en bezieling belijden.

Inzonderheid behoort de kerk des Heeren dat te doen.

Niet a door te
Opmer artikel v
wordt ge
Ook m
Wel E
Van de
ook om c
te bewa
kleinziel
geldt he
leederlo
vaatwerk
waarheid
dragen
dien ge
de leuz
zielen, u
ben, wa
gezag!
Men z
afgezien
gebrek, d
Prof. I
Woord
kens we
De eer
Wij we
zijn.
Niet kl
Gien k
Maar v
Prof. I
hij in dit
de Geref
„wind (h
moet ge
scherpte
zooals h
scherping
Doch w
hij de on
Waarom
onder lee
Welke
Hoe moel
Mag zij
Mag zij
Hier li
hoorende
Het zou
ten laats
leertucht
gy „ziel
hebben”,
prys. De
de propor
worden ge
in.... pr
O, dat.
Hoe we
nivelleerd
Het zou
komen, a
de oogen
preken.
Dat zij
Maar h
geen voor
En toe
trekken.
Prof. H
viseerend
Wij heb
gevoerd e
Maar v
Nu zal
Wij mo
hij wien t
keeren, di
Synode zi
Synode n
Op de H
worden o
der Geref
„preken”.
Kan nu
sche Syno
eigen van
Dan kun
op een Sy
len”.
Of....
Heeft hij
synode al
geen pree
= In den
Wij heb
vraagd.
Wij heb
En hoew
ton, moet
verklaring
makkelijke
Ds Brus
maar door
men in de
Door zijn